

POSTANOWIENIE

Dnia 28 stycznia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Janiszewska (przewodniczący)

SSN Marcin Krajewski (sprawozdawca)

SSN Joanna Misztal-Konecka

w sprawie z wniosku M. D.
przy uczestnictwie F. P. i, Ł. P. i, L. K., M. P. i W. D.
o zniesienie współwłasności,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 28 stycznia 2021 r.,
zażalenia uczestników F. P. i Ł. P.
na postanowienie Sądu Okręgowego w K.
z dnia 21 lipca 2016 r., sygn. akt II Ca (...),

**oddala zażalenie, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 21 lipca 2016 r. Sąd Okręgowy w K. m.in. odrzucił apelację F. P. i Ł. P. od postanowienia Sądu Rejonowego w K. z 29 kwietnia 2008 r. w zakresie dotyczącym rozliczenia pożytków w sprawie o zniesienie współwłasności (pkt 2 postanowienia). Orzeczenie to było konsekwencją uchylenia przez Sąd Najwyższy, postanowieniem z 9 grudnia 2014 r., III CSK 351/13, zapadłego pierwotnie na skutek rozpoznania apelacji uczestników F. P., Ł. P., M. P. oraz W. D. postanowienia Sądu Okręgowego w K. z 13 kwietnia

2013 r. Rozstrzygając o częściowym odrzuceniu apelacji uczestników, Sąd Okręgowy powołał się na wiążące go w sprawie stanowisko Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu ww. rozstrzygnięcia wskazał, że w postępowaniu o zniesienie współwłasności sąd orzekający w przedmiocie roszczeń z tytułu posiadania rzeczy, w razie uwzględnienia ich jedynie w części, obowiązany jest wyraźnie wskazać, że w pozostałym zakresie podlegały one oddaleniu. Dopiero taka praktyka pozwala jednoznacznie stwierdzić, jakie środki prawne przysługują uczestnikom postępowania na dalszym jego etapie. W sytuacji gdy zapadłe orzeczenie jest niepełne, zainteresowany może żądać jego uzupełnienia na podstawie art. 351 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. W świetle powyższego Sąd Najwyższy uznał za uzasadniony pogląd uczestniczek postępowania M. D., zgodnie z którym pominięcie przez Sąd Rejonowy w sentencji orzeczenia rozstrzygnięcia o roszczeniu z tytułu pożytków zgłoszonym przez Ł. P. i F. P. stworzyło po ich stronie uprawnienie do domagania się uzupełnienia orzeczenia. Nie dało im natomiast podstawy do zaskarżenia orzeczenia - w tymże pominiętym zakresie - z uwagi na brak substratu zaskarżenia. Ponieważ Sąd Okręgowy w postanowieniu z 13 kwietnia 2013 r. wyszedł z odmiennych założeń i w tej części apelacji uczestników nie odrzucił, czyniło to zasadną skargę kasacyjną na wymienione postanowienie.

Na rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego w przedmiocie częściowego odrzucenia apelacji zażalenie wnieśli uczestnicy postępowania Ł. P. i F. P., zarzucając naruszenie art. 351 k.p.c., art. 325 k.p.c., art. 367 § 1 k.p.c., art. 373 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz w zw. z art. 618 k.p.c. przez bezzasadne stwierdzenie, że w zakresie pożytków uczestnicy mieli uprawnienie jedynie do wniesienia wniosku o uzupełnienie postanowienia, a nie apelacji - co skutkowało nieuprawnionym odrzuceniem części apelacji, jak również przez bezzasadne stwierdzenie, że brak było podstaw do wnoszenia apelacji co do kwot zasądzonych z tytułu pożytków przez Sąd I instancji od uczestników Ł. i F. P. - mimo istnienia postanowienia Sądu I instancji w tym przedmiocie.

W odpowiedzi na zażalenie uczestnik W. D. wniósł o oddalenie zażalenia i zasądzenie solidarnie od uczestników Ł. P. i F. P. na swoją rzecz kosztów postępowania zażaleniowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługiwało na uwzględnienie.

W aktualnym stanie prawnym na postanowienie sądu drugiej instancji o odrzuceniu apelacji przysługuje zażalenie do innego składu tego sądu (art. 394² § 1 k.p.c.). Zauważyć jednak należy, że na mocy obowiązującego do 6 listopada 2019 r. art. 394¹ § 2 k.p.c., w sprawach, w których przysługiwała skarga kasacyjna, przysługiwało również do Sądu Najwyższego zażalenie na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie. Do kategorii takich postanowień zaliczało się postanowienie o odrzuceniu apelacji. Uwzględniając zatem, że z mocy art. 9 ust. 4 ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, do rozpoznania środków odwoławczych wniesionych i nierozpoznanych przed dniem wejścia w życie tej ustawy stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu dotychczasowym, nie budziła wątpliwości dopuszczalność zażalenia F. P. i Ł. P. z 12 września 2016 r., którego adresatem jest Sąd Najwyższy.

Odnosząc się do zarzutów skarżących, należy zasadniczo podkreślić, że, rozpoznając po raz drugi apelację F. P., Ł. P., M. P. i W. D., Sąd Okręgowy był związany wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 9 grudnia 2014 r., w którym uwzględnione zostały skargi kasacyjne M. D., Z. D. i W. D.. Zgodnie z art. 398²⁰ k.p.c. sąd, któremu sprawa została przekazana, związany jest wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy. Nie budzi sporów w orzecznictwie, że pojęcie wykładni prawa oznacza wyjaśnienie znaczenia interpretowanej przez Sąd Najwyższy normy prawa w związku z rozpoznaniem zarzutów kasacyjnych. Jest ona wiążąca zarówno dla sądu rozpoznającego ponownie sprawę, jak i dla Sądu Najwyższego (zob. wyroki SN: z 7 kwietnia 2016 r., II CSK 230/15, OSNC-ZD, z. D, poz. 60; z 27 marca 2019 r., V CSK 68/18; z 24 maja 2019 r., I CSK 250/18; z 18 września 2019 r., IV CSK 334/18, OSNC 2020, nr 6, poz. 52).

Postawione przez skarżących zarzuty zostały oparte na wykładni sprzecznej z wykładnią dokonaną w sprawie przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 9 grudnia 2014 r. W uzasadnieniu tego rozstrzygnięcia Sąd

Najwyższy wskazał, że nierozstrzygnięcie przez Sąd Rejonowy o roszczeniu z tytułu pożytków zgłoszonym przez Ł. P. i F. P. dawało im prawo żądania uzupełnienia postanowienia w przedmiocie zniesienia współwłasności na podstawie art. 351 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. W ocenie Sądu Najwyższego nie można aprobować przenoszenia rozstrzygnięcia o żądaniach uczestników z sentencji orzeczenia do jego uzasadnienia, skoro rozstrzygnięcie sądu o żądaniach uczestników stanowi obligatoryjny element sentencji postanowienia (art. 325 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Jednocześnie Sąd Najwyższy odwołał się do motywów postanowienia z 14 grudnia 2011 r. (I CSK 138/11, OSNC 2012, nr 7-8, poz. 89), uznając je za własne. W orzeczeniu tym wyrażono pogląd, że częściowe uwzględnienie roszczenia z art. 618 § 1 k.p.c. wymaga oddalenia żądania w pozostałym zakresie (por. post. SN z 15 lutego 1967 r., II CZ 144/66, OSNC 1967, nr 7-8, poz. 144). Konsekwentnie należało zatem uznać, że z uwagi na pominięcie przez Sąd Rejonowy w sentencji orzeczenia rozstrzygnięcia w przedmiocie żądania skarżących uczestników z tytułu pożytków i jego nieuzupełnienie, brak było substratu zaskarżenia, który pozwalałby na wydalenie apelacji.

Na marginesie należy dostrzec, że na powyższe okoliczności Sąd Najwyższy wskazał ponownie w niniejszej sprawie w postanowieniu z 27 lutego 2020 r., III CSK 84/19. W postanowieniu tym, w wyniku rozpoznania skarg kasacyjnych wniesionych na postanowienie Sądu Okręgowego w K. z 21 lipca 2016 r., Sąd Najwyższy odrzucił skargą kasacyjną uczestników F. P. i Ł. P. w zakresie obejmującym pkt 2 zaskarżonego postanowienia, którego dotyczy zażalenie wniesione przez tych uczestników i będące aktualnie przedmiotem rozpoznania.

Niezależnie jednak od faktu związania wykładnią dokonaną w wyniku rozpoznania skarg kasacyjnych w sprawie III CSK 351/13, Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę podziela stanowisko, które legło u podstaw częściowego odrzucenia apelacji skarżących. Nie można bowiem abstrahować od tego, że o ile roszczenia między współwłaścicielami z tytułu posiadania rzeczy rozpoznawane w postępowaniu o zniesienie współwłasności rozstrzygane są w postępowaniu nieprocesowym, to ich charakter zbliżony

jest do roszczeń procesowych rozpoznawanych na zasadach ogólnych (zob. post. SN z 6 grudnia 2019 r., III CZ 41/19; post. SN z 25 stycznia 2019 r., IV CSK 543/17). Sąd nie rozstrzyga o nich z urzędu, a wyłącznie na wniosek, który powinien spełniać, przy odpowiednim stosowaniu art. 187 § 1 k.p.c. w zw. art. 13 § 2 k.p.c., wymagania dotyczące pozwu (zob. post. SN z 14 grudnia 2011 r., I CSK 138/11; post. SN z 9 grudnia 2014 r., III CSK 351/13; post. SN z 29 stycznia 2016 r., II CSK 82/15). Możliwość odpowiedniego stosowania art. 351 k.p.c. w postępowaniu nieprocesowym wymaga dokonania stosownej oceny przez pryzmat przedmiotu konkretnego postępowania, zaś w przypadku roszczeń będących przedmiotem analizy w niniejszej sprawie, rezultat tej oceny prowadzi do konsekwencji niepomysłnych dla skarżących. Odpowiednie stosowanie przepisów o procesie na podstawie art. 13 § 2 k.p.c. nie może w tym przypadku w sposób automatyczny prowadzić do niestosowania art. 351 k.p.c. Brak jest tym samym podstaw do przyjęcia, że nieuwzględnienie w postępowaniu nieprocesowym całości żądania i wyłącznie rozstrzygnięcie pozytywne o jego części, należy uznać każdorazowo za dorozumiane oddalenie żądania w pozostałym zakresie (zob. post. SN z 20 grudnia 2019 r., IV CZ 103/19; post. SN z 13 września 2019 r., IV CZ 33/19 wraz z przywołanym tam orzecnictwem; por. uchw. SN z 13 maja 2016 r., III CZP 6/16).

Nie można uznać przy tym, jak twierdzą skarżący, powołując się na uchwałę Sądu Najwyższego z 21 lipca 1988 r. (III CZP 61/88, OSNC 1989, nr 10, poz. 160), że w chwili wnoszenia apelacji w 2008 r. powszechnie przyjmowano, iż w sytuacjach analogicznych jak w niniejszej sprawie uczestnikom postępowania przysługuje rewizja (apelacja), a nie wniosek o uzupełnienie postanowienia. Przekrojowa analiza orzecznictwa i dorobku doktryny, w którym podejmowano się analizy kwestii zastosowania art. 351 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., wnioskowi temu przeczy (zob. uchw. SN z 12 listopada 1974 r., III CZP 69/74; post. SN z 14 maja 2004 r., IV CK 324/03; B. Bładowski, Glosa do uchwały SN z dnia 21 lipca 1988 r., Nowe Prawo 1990, nr 4-6, poz. 219). Okoliczność ta nie ma jednak zasadniczego znaczenia dla rozstrzygnięcia z uwagi na treść art. 398²⁰ k.p.c.

Wadliwe było również założenie skarżących, zgodnie z którym literalne brzmienie zaskarżonego rozstrzygnięcia wskazuje, że apelacja została odrzucona również w tej części, w której zarzucała postanowieniu Sądu I instancji bezzasadne zasądzenie od uczestników kwot z tytułu pożytków. Nie budzi wątpliwości, że w tym zakresie Sąd Okręgowy rozpatrzył apelację merytorycznie, co znalazło wyraz w punkcie IV. uzasadnienia zaskarżonego postanowienia. Przeciwnie stanowisko skarżących nie uwzględnia rzeczywistych intencji Sądu Okręgowego wynikających z faktu, że Sąd Rejonowy w ogóle nie orzekł o roszczeniu zgłoszonym przez uczestników F. i Ł. P., zaś orzekł o roszczeniach M. D., Z. D. i W. D., co do których apelacja była dopuszczalna. Do tego zagadnienia Sąd Najwyższy odniósł się również w motywach uzasadnienia postanowienia z 27 lutego 2020 r., wskazując, że Sąd Rejonowy wadliwie rozpoznał żądanie dotyczące korzystania z nieruchomości „ponad udział” jako żądanie rozliczenia pożytków na podstawie art. 207 k.c., a Sąd Okręgowy uznał zasadność tego żądania na odmiennej, zgodnej z podstawą faktyczną, podstawie prawnej, tj. na podstawie art. 225 k.c. w zw. z art. 206 k.c.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji postanowienia, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. stosowanego na zasadzie analogii w zw. z art. 398²¹ k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 394¹ § 3 k.p.c.

ke